

WEB: SALDOVINY.CZ

ŠALDOVINY

MEZI HVĚZDAMI

ŠALDOVINY 11. VYDÁNÍ

KVĚTEN 2023

AKTUALITY

Začátkem května se většina druháků vydala objevovat krásy Litomyšle a nedalekých Kladrub nad Labem. V Litomyšli jsme absolvovali prohlídku zámku plnou vyzdobených pokojů, portrétů šlechticů se jmény dlouhými jako fronta na oběd ve školní jídelně...

STRANA 5

STRANA 8

VESMÍR Z NOVÉ PERSPEKTIVY

To, co připomíná na obrázku jakési pohoří, je doopravdy hvězdotvorná mlhovina zachycená „Near-Infrared“ kamerou NIRCam. Přesněji řečeno, právě hledíme na okraj gigantické „plynové dutiny“, která je formována z mlhoviny pomocí ultrafialové radiace, vesmírným větrem a extrémně masivními mladými hvězdami...

TIPY NA NOVÉ LIBERECKÉ PODNIKY

Ačkoliv se v nejsevernějším městě naší republiky již dlouhé roky nachází řada kvalitních restaurací, moderních bister i příjemných kaváren, stále můžeme pozorovat, ať už v blízkosti novorenesanční radnice, či naopak až na samém okraji Jizerských hor, vznik řady nových podniků...

STRANA 14

STRANA 18

ROZHOVOR S MARTINEM PŮTOU

Myslím, že si studenti gymnázia docela dobře dokážou představit, co dělá starosta. A hejtman je krajský starosta. Plní jiné úkoly, ale princip samosprávy je vlastně stejný. Staráme se o krajský majetek, o to, aby se nějak rozvíjel, a když někde něco nefunguje, tak se staráme o to, aby to opět bylo v pořádku...

TIPY NA KNÍŽKY

Rádi byste si přečetli nějakou fikci, ve které se objevují nové planety a cestuje se nadsvětelnou rychlostí? Tak to jste na správné straně! Najdete tu tipy pro mladší i starší čtenáře na bichle i tenké knížky...

STRANA 25

SLOVO ÚVODEM

Drahé čtenářky a čtenáři,

víte, čím je významný 12. duben? Protože všichni naprosto určitě dáváte na hodinách geografie a dějepisu pozor, odpovíte nám jistě hbitě, že 12. dubna 1961 se konal první let člověka do vesmíru. A máte pravdu, milí čtenáři! Jak je tomu ale s vesmírnými objevy dnes? Jakých pokroků od té doby vědci dosáhli? A co je na těchto zjištěních tak zajímavého? Na tyto a mnohé další otázky vám odpovíme na následujících stránkách!

Na vesmír se společně podíváme pěkně pod lupou, a to doslova! Prostřednictvím snímků z nového vesmírného dalekohledu JBST si totiž budeme moct prohlédnout i hvězdy, které existovaly *před dávnými časy v předaleké galaxii*. Společně s Artemis I se vydáme na misi kolem Měsíce, a to všechno z pohodlí našich domovů.

Kdybyste si však čtení chtěli ozvláštnit posezením v některé z libereckých kaváren, máme tu pro vás pár rad, kam vyrazit, a věříme, že vás určitě nezklamou.

Pro vášnivě knihomoly naše vesmírné číslo Šaldovin přináší také tipy na hvězdy z oblasti literatury.

Pokud ale vesmír není vaše vysněné téma, vůbec nevadí. Můžete se odreagovat u rozhovoru se známým absolventem našeho gymnázia Martinem Půtou, který zastává funkci hejtmana Libereckého kraje.

Přejeme vám mnoho pohodových chvil při čtení a doufáme, že vám tyto Šaldoviny rozšíří vaše obzory třeba až za hranice naší galaxie.

Anežka Bémová a Veronika Šípková
Šéfredaktorky

OBSAH

Slovo úvodem.....	3
Vorwort.....	4
Co je nového?.....	5
Sächsisch-Prager Abenteuer.....	6
Vesmír z nové perspektivy.....	8
Das Welltal aus einer neuen	
Perspektive.....	10
Křížovka.....	13
Recenze na kavárnu.....	14
Rezension.....	15
Hlášky učitelů.....	16
Artemis I.....	17
Rozhovor s Martinem Půtou.....	18
Básnička.....	20
Interview mit Herrn Martin Půta.....	21
Tipy na knížky.....	25
Poděkování.....	26

TIRÁŽ

Šaldoviny, časopis Gymnázia F. X.

Šaldy v Liberci

11. číslo, KVĚTEN 2023

Vychází v nákladu 80 výtisků

Cena: 10 Kč

Šéfredaktorky: Anežka Bémová,
Veronika Šípková

Šéfredaktorka německé části:
Markéta Sklenářová

Na tomto čísle se podíleli:

Redaktoři: Katka Bagačová, Ondřej
Filip, Milan Alex Vévoda, Klára
Kopytková, Káťa Záklasníková, Amy
Tůmová, Eliška Roubalová, Karolína
Hansalová, Adam Bitman,
Veronika Šípková, Anežka Bémová

Externí autoři: Štěpán Dvořák a
Mikuláš Balda

Překladatelé: Magda Stehlíková,
Zuzana Bihary, Johana Pazourová,
Dominik Serebrianský, Markéta
Sklenářová

Česká korektura: Štěpánka Fantová

Německá korektura: Romeo Henrich

Editor a fotograf: Adam Bitman,
Anežka Bémová

Výtvarnice a autorka obálky: Sofie
Munzarová

VORWORT

Liebe Leserinnen und Leser,
wisst ihr, wodurch das Datum des 2. März bedeutungsvoll ist? Weil ihr alle sicherlich während des Geschichts- und Geografieunterrichts aufgepasst habt, antwortet ihr sofort, dass am 2. März 1978 der erste tschechische Kosmonaut in den Weltraum flog. Und ihr habt Recht, liebe Leserinnen und Leser! Aber wie ist der Zustand der Weltraumentdeckungen heute? Welche Fortschritte erreichten die Wissenschaftler seit dieser Zeit? Und was ist so interessant an diesen Entdeckungen? Auf diese und viel mehr Fragen antworten wir euch auf den folgenden Seiten!

Den Weltraum werden wir zusammen unter der Lupe untersuchen und das meinen wir wörtlich! Mithilfe des neuen kosmischen Fernglases JBTS werden wir nämlich auch die Sterne anschauen können, die vor vergangenen Zeiten in weit entfernter Galaxie existierten. Zusammen mit Artemis I werden wir uns auf eine Mission rund um den Mond begeben und das alles aus der Gemütlichkeit unseres Zuhauses. Falls ihr aber euer Lesen in einem der Reichenberger Cafés spezieller machen möchtet, haben wir hier auch ein paar Ratschläge, wohin man gehen kann, und wir glauben, dass sie euch nicht enttäuschen. Für leidenschaftliche Bücherwürmer bringt die kosmische Ausgabe von Šaldoviny auch Tipps für absolute Stars aus dem Bereich der Literatur mit.

Wenn aber das Universum nicht euer erträumtes Thema ist, macht euch keine Sorgen! Ihr könnt euch beim Gespräch mit einem berühmten Absolventen unseres Gymnasiums entspannen: Martin Půta, Hauptmann der Liberecer Region.

Wir wünschen euch viele angenehme Momente beim Lesen und wir hoffen, dass diese Ausgabe von Šaldoviny euer Wissen vielleicht bis hinter die Grenze unserer Galaxie erweitert.

Anežka Bémová und Veronika Šípková
Chefredaktorinnen
Übersetzung: Johana Pazourová (5N)

CO JE NOVÉHO?

Prima Leonardo

Ve dnech 13. a 14. 4. se žáci primy zúčastnili projektu Leonardo, který byl zaměřen především na rozvoj vizuální, auditivní a kinetické paměti. Každý si mohl prověřit své znalosti v oblasti inteligence a paměti. Celý pobyt se konal ve Smržovce, v penzionu Červená Karkulka a jeho okolí, ale většinu času jsme stejně strávili vevnitř, jelikož nám počasí moc nepřálo. Hráli jsme zábavné hry a aktivity spojené s aktuálním učivem a rozvojem paměti. Nakonec každý z nás dostal individuální tip, jak si lépe zapamatovat učivo na hodinách ☺.

Katka Bagačová (prima)

Výprava do Kutné Hory

5. V, 1. A a 1. B se dne 13. 4. vydali na exkurzi do důležitého města české historie Kutné Hory. Navštívili jsme čtyři významné památky města a okolí. První z nich byl chrám sv. Barbory. Dozvěděli jsme se o jeho minulosti a jak se z dřevěné kapličky stala majestátní stavba se zajímavou vizáží. V rámci Kutné Hory jsme dále pokračovali na Vlašský dvůr, dřívější královskou mincovnu, prošli jsme historií platidel Českých zemí a na konci jsme si sami mohli vyrazit pražský groš. V Sedlci jsme pak nejdříve zavítali do kostnice, jež byla vyzdobena lidskými ostatky v podobě lustrů, pyramid či erbu rodu Schwarzenbergů. Poslední zastávkou byla katedrála Nanebevzetí Panny Marie a svatého Jana Křtitele.

Ondřej Filip (kvinta)

Geologická olympiáda 2023

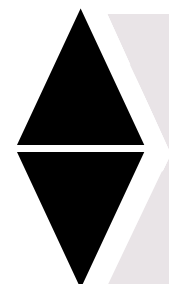
Letošní kolo Geologické olympiády se konalo v Moravském krasu od 25. 4. do 27. 4. První večer jsme byli náhodně rozřazení do týmů a hráli geologickou verzi hry Riskuj! Následující dny nás zde čekaly různé vědomostní testy a poznávačky, také jsme se vypravili do jinak uzavřené Ochozské jeskyně a zkoumali mineralizaci, Eh a pH vody. Večer jsme celý den uzavřeli zábavou u táboráku. Většina čtvrtečního dne byla věnována výletu v Pustém žlebu a jiných místech Moravského krasu a samozřejmě také vyhlášení výsledků. Na Geologické olympiádě jsem poznal mnoho podobných nadšenců, jako jsem já, a doufám, že se s nimi potkám i příští rok.

Milan Alex Vévoda (prima)

Do Pardubického kraje za koňmi

Začátkem května se většina druháků vydala objevovat krásy Litomyšle a nedalekých Kladrub nad Labem. V Litomyšli jsme absolvovali prohlídku zámku plnou vyzdobených pokojů, portrétů šlechticů se jmény dlouhými jako fronta na oběd ve školní jídelně (velký obdiv k panu průvodci, který si je všechny pamatoval) a nepřeborným množstvím obrazů koní v životní velikosti. Chvíli jsme si poseděli i ve zdejším unikátním divadle s malovanými kulisami. Po krátkém rozchodu jsme se přesunuli do prosluněných Kladrub, kde jsme si prohlédli národní hřebčín a dozvěděli se spoustu rad do života a historek o tamějších koních. Vraceli jsme se moudřejší o nové poznatky a obohaceni zážitky z měst.

Veronika Šípková (sexta)

AKTUALITÄTEN

SÄCHSISCH-PRAGER ABENTEUER

Von Mittwoch bis Freitag, den 15. - 17. März, waren wir mit der AG Jugend debattiert und unserem Lehrer Herrn Henrich in Prag beim Workshop „Über Grenzen sprechen“. Wie der Name der AG schon zeigt, debattierten wir dort mit anderen Schülergruppen aus Zittau, Sebnitz und dem tschechischen Rumburk.

Am Mittwoch, den 15.5., trafen wir uns morgens auf der Fügnerovastraße in Liberec. Die Fahrt verlief ganz in Ordnung. Die meisten von uns unterhielten sich miteinander oder schliefen. Nach unserer ein bisschen hektischen U-Bahnfahrt kamen wir endlich im Verbindungsbüro des Freistaates Sachsen an, wo wir die nächsten drei Tage lang debattieren sollten. Es dauerte nur ein paar Augenblicke und wir fingen schon an, uns mit den anderen deutschen Gruppen zu unterhalten.

Dann spielten wir zusammen Kennenlernspiele. Das war aber eigentlich nicht nötig, weil wir uns inzwischen schon kennengelernt hatten.

Außer diesen Spielen machten wir selbstverständlich auch Dinge, die schon ein bisschen mit dem Debattieren selbst zu tun hatten.

Unser Abendessen erfolgte im Restaurant Legenda, dessen wohlklingender Name nicht nur Herrn Henrich gut gefiel:) Dann machten wir einen Spaziergang und natürlich vergaßen wir nicht, den Deutschen die bekannte „tschechische“ Süßigkeit Trdelník vorzustellen.

Ins Hotel kamen wir erst, als es schon dunkel war (unsere Bettzeit war nämlich um 22:00 Uhr). Dann unterhielten wir uns schon in Schlafanzügen noch lange mit den Deutschen und stellten fest, dass wir uns ungewöhnlich gut verstanden.

Am nächsten Morgen trafen wir uns alle nach dem Frühstück vor dem Hotel und fuhren mit der U-Bahn ins Verbindungsbüro (und außer dass sich zwei unserer Mitschüler am Bahnhof verlieben, war alles OK:).

Im Verbindungsbüro klärten wir gemeinsam die wichtigsten Regeln einer Debatte, weil manche von uns vorher noch nie debattiert hatten. Am Ende fand noch eine kleine Probedebatte statt. Obwohl das alles interessant war, war es aber auch ziemlich anstrengend und allmählich bekamen wir alle immer größeren und größeren Hunger. So waren wir alle froh, als wir gegen 13:00 Uhr einem kleinen Burger-Restaurant einkehrten.

Nach dem Mittagessen debattierten wir noch ein paar Stunden weiter, aber dann kam wieder Freizeit, die wir mit den Deutschen bei einem Spaziergang zum Aussichtsturm Petřín verbrachten. Am letzten Tag, nachdem wir unsere Sachen einpackten, wartete auf uns zum Schluss noch eine echte öffentliche Debatte, an der insgesamt vier von uns teilnahmen (so war jede Schule vertreten). Obwohl die „Öffentlichkeit“ im Grunde lediglich aus allen Menschen bestand, die sich zu dieser Zeit im Gebäude befanden, lief die Debatte sehr professionell ab.

Auch die Rückfahrt machte uns Spaß, vor allem weil wir jetzt gemischt saßen und so unterhielten sich die Deutschen auch mit den Tschechen.

Dieser Workshop war wirklich eine der besten Schulveranstaltungen, an denen wir je teilnahmen – man lernt, wie man debattiert, aber außerdem hat man auch sehr viel Zeit, die man in der tschechischen Hauptstadt verbringen kann. Aber das Beste an diesem Workshop war natürlich das Deutsch.

Weil uns allen Deutsch Spaß macht und weil wir ohne Übertreibung eigentlich nur im Schlaf von den Deutschen getrennt waren, sprachen wir schließlich all die ganzen drei Tage nur Deutsch und sogar auch untereinander!

Wenn uns jetzt jemand fragen würde, ob wir wieder nach Prag fahren möchten, wäre unsere Antwort selbstverständlich „Jawohl!“. Darum empfehlen wir diesen Workshop all denen, die hier am Gymnasium Deutsch lernen und neue interessante Menschen treffen wollen. Schon an der Länge dieses Textes ist zu erkennen, was wir alles erlebten.

Aber nichts davon wäre ohne unseren tollen Lehrer Herrn Henrich gewesen, der uns ermöglichte, trotz unseres jungen Alters an diesem „Paradies“ teilzunehmen. Dafür möchten wir uns von ganzem Herzen bei Herrn Henrich bedanken, ebenso bei der Sparkasse Oberlausitz-Niederschlesien und dem deutsch-tschechischen Zukunftsfond, die diesen Workshop finanziell unterstützen.

Mikuláš Balda, Štěpán Dvořák (2N)

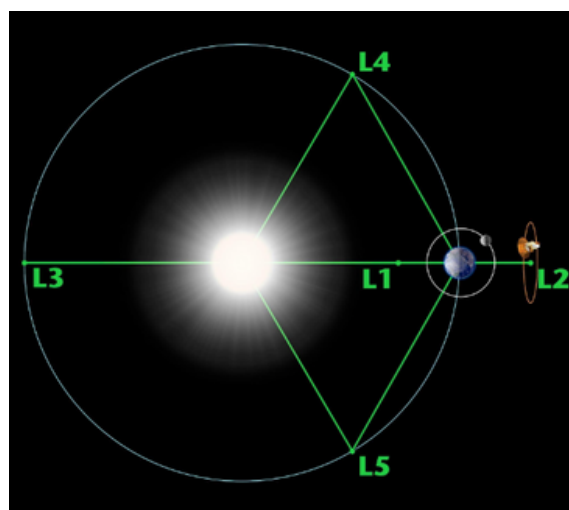
VESMÍR Z NOVÉ PERSPEKTIVY

TÉMA

V tomto článku jsem si pro vás připravil shrnutí nových objevů i konspiračních teorií, které se týkají momentálně nejdokonalějšího vesmírného teleskopu a obrázků, které se jeho prostřednictvím podařilo vyfotit v těch nejvzdálenějších koutech vesmíru.

Ohlédnutí do historie

Nejnovější vesmírný dalekohled byl pojmenován po americkém úředníkovi Jamesi Edwinovi Webbovi, který působil jako druhý ředitel vesmírné společnosti NASA tři roky po jejím založení. JWST („James Webb Space Telescope“) je nástupcem Hubbleova vesmírného teleskopu, a jak dokazují data získaná za pár měsíců jeho činnosti, jedná se o velmi úspěšnou náhradu. Byl vyvíjen třemi společnostmi (NASA, ESA a CSA) už od roku 1996. Původně se počítalo se startem již v roce 2007, avšak kvůli mnoha problémům (jak technickým, tak finančním) se podařilo dalekohled dokončit až roku 2016. O pět let později (25. 12. 2021 ve 12:20 světového času) byl teleskop vypuštěn do vesmíru do vzdálenosti 1 500 000 km od naší domovské planety a tam obíhá Slunce. (Hubbleův teleskop pro srovnání obíhá Zemi ve výšce 570 km.)

Z čeho je JWST sestaven a k čemu slouží?

JWST tvoří celkem 18 šestiúhelníkových zrcadlových segmentů z pozlaceného beryllia, které mají dohromady průměr 6,5 metrů, což ho činí více než 5x větším a 100x výkonnějším dalekohledem, než je Hubbleův. Je také vybaven několika kamerami a spektrometry, díky kterým *může vidět až 13,5 miliard let do minulosti*. Jinými slovy díky své poloze, citlivosti kamer a přesnému zaměření objektu je JWST schopen zachytit i ty nejslabší infračervené paprsky, které vesmírem putovaly před 13,5 miliardami let, zhruba v době 450 milionů let po Velkém třesku. Na druhé straně je pětivrstvý tepelný štít chránící teleskop před žářem Slunce. Cílem teleskopu v dalším desetiletí je pozorování různých vývojových fází vesmíru, a to už od prvních výraznějších záblesků po Velkém třesku, kdy se formovaly první galaxie, a dále například hledání hvězdných systémů, ve kterých by se mohly nacházet exoplanety podobné Zemi.

První snímky

Půl roku po vypuštění do vesmíru, a to 12. Července 2022, bylo světu společností NASA odhaleno prvních pět plnobarevných obrázků s neskutečným detailem. Největší úspěch u široké veřejnosti měl obrázek „Kosmických útesů v mlhovině Carina“ (Cosmic Cliffs in Carina Nebula).

Cosmic Cliffs

To, co připomíná na obrázku jakési pohoří, je doopravdy hvězdotvorná mlhovina zachycená „Near-Infrared“ kamerou NIRCm. Přesněji řečeno, právě hledíme na okraj gigantické „plynové dutiny“, která je formována z mlhoviny pomocí ultrafialové radiace, vesmírným větrem a extrémně masivními mladými hvězdami. Tento objekt se pokoušel fotit i Hubbleův teleskop (HT), ale to se mu podařilo pouze v mnohem menší kvalitě. JWST vyfotil na tomtéž místě snímek, kterým pro lidstvo objevil stovky nových hvězd a další stovky útvarů, které na fotkách z HT nebyly vidět.

Cosmic Cliffs

První „Deep Field“

Druhou a poslední fotkou z první mise, kterou vám zde představím, je fotografie, o kterou se HT ani nemohl pokoušet, a JWST trvala pouze 12,5 hodiny. Jedná se o „nejhlubší“ infračervenou fotku vesmíru, kterou se kdy lidstvu podařilo vyfotit. Můžeme na ní pozorovat stovky až tisíce nikoli hvězd, ale galaxií, přičemž v každé z nich se vyskytují miliardy hvězd. Některé z nich jsou neskutečně staré a pocházejí z těch nejstarších etap vesmíru. Lehce od středu fotky můžeme pozorovat velkou světlou galaxii, která působí jako by se kolem ní točily galaxie jiné. Tuto bílou galaxii nazýváme gravitační čočkou a díky ní můžeme pozorovat právě tyto „obíhající“ galaxie, protože je dělá mnohem jasnější, než doopravdy jsou.

Deep Field

Zajímavostí je, že podobně jako samotná fotka se ale také proslavila lživá konspirační teorie amerického rádoby vědce Lerner, který se snažil vyvrátit teorii o Velkém třesku a nahrazoval ji již desítky let vyvrácenou teorií o plazmové kosmologii. Poukazoval na části právě této fotky, kde „demonstroval“, že pokud se měl Velký třesk opravdu uskutečnit, tak by v této etapě vesmíru nemohlo být tak velké množství galaxií. I tato informace byla lehce vyvrácena.

Jaké poznatky si z této fotky vzali vědci?

Nejstarší galaxie, které jsou na fotce vidět, pochází z období asi 250 000 000 let po Velkém třesku, což je velmi důležité období, protože se podle vědců měly v této době menší galaxie začít shlukovat a tvořit galaxie mnohem větší, které vidíme dnes. Bylo předpokládáno, že na snímku bude vidět velké množství menších velmi nepravidelných galaxií a až časem právě shlukováním by začaly tvořit galaxie pravidelné. Ale z toho, co se doopravdy ukázalo na Webbově fotce, vychází najevo, že „již“ po 250 milionech let se ve vesmíru vyskytovaly galaxie mnohem větší a tvarem podobné disku nebo talíři. Nejen že byly galaxie mnohem „vyspělejší“, než se čekalo, ale stejně tak i hvězdy. Když se vrátíme k Velkému třesku, tak vše po něm bylo tvořeno převážně z vodíku a helia, a tak panovala domněnka, že hvězdy budou tvořeny z lehkých prvků. Každopádně vědci díky několika čidlům na JWST našli kyslík, který může ve hvězdě vznikat pouze na konci jejího života. To znamená, že již během prvních 250 milionů let si ve vesmíru celým cyklem života prošlo mnohem větší množství hvězd, než se

původně předpokládalo. Ač to třeba na první pohled nedává smysl, díky této fotce je možné uvažovat i nad vznikem černých děr uprostřed galaxií, jako například i vzniku černé díry Sagittarius A, nacházející se uprostřed Mléčné dráhy.

Závěr

Během těchto několika odstavců jsem se vám pokusil ve stručnosti představit jen několik fotografií pořízených Webbovým teleskopem a zajímavostí k nim. Pravdou je, že pokud bych se chtěl zabývat jednou libovolnou fotkou podrobněji, dal by se o ní napsat samostatný (a i klidně mnohem delší) článek. Pokud je tedy někdo z vás zvědavý a téma ho zajímá, na konci článku naleznete QR kódy s odkazy k dalším informacím, a to nejen k fotkám, které jsem se tu pokoušel rozebrat já.

JWST je teprve na začátku své cesty ve focení vesmírných objektů. NASA každý měsíc sdílí se světem několik nových fotek a jsem si jist, že ty nejzajímavější snímky nás teprve čekají...

Děkuji moc za dočtení článku až dokonce a doufám, že jste v něm našli pobavení a třeba i nové zajímavé informace.

Adam Bitman (sexta)

NASA Solar System Exploration
Librační body

NASA Solar System Exploration
JWST

NASA James Webb Space
Telescope

THEMA

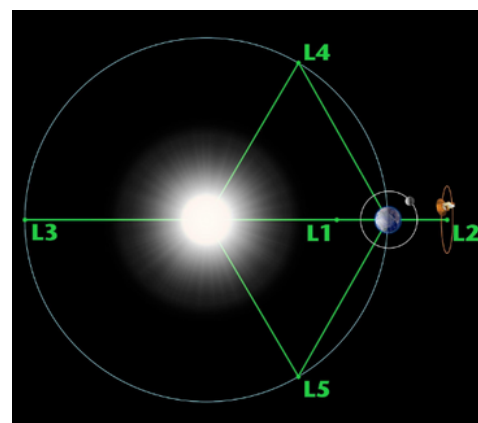

DAS WELTALL AUS EINER NEUEN PERSPEKTIVE

In diesem Artikel habe ich für euch eine Zusammenfassung von neuen Entdeckungen und konspirativen Theorien vorbereitet, die sich auf das neue Teleskop beziehen. Es ist ihm gelungen, den Entdeckungen aus den fernsten Ecken des Weltalls zu fotografieren, die man bisher noch nicht beobachtet hat.

Ein Rückblick in die Geschichte

Das Teleskop wurde benannt nach dem amerikanischen Beamten James Edwin Webb, der auch als zweiter Direktor der Weltraum-Organisation NASA drei Jahren nach ihrer Gründung wirkte. WST (James Webb Space Telescope) soll der Nachfolger des Hubble Space Telescope sein, und wie die Daten aus den letzten Monaten zeigen, handelt es sich um einen sehr erfolgreichen Ersatz. Es wird von den drei Organisationen (NASA, ESA und CSA) seit dem Jahr 1996 zusammengestellt.

Damals dachten sie, dass es schon im Jahr 2007 fertig werden soll, aber wegen einiger Probleme (technischer und auch finanzieller) wurde das Teleskop erst im Jahr 2016 fertiggestellt. Fünf Jahre später (am 25.12.2021 um 12:20 UT) wurde das Teleskop mit dem fernliegenden Ziel von 1,5 Mio. km von unserem Planeten ins Weltall geschossen. Dort wird es die Sonne in der Nähe vom zweiten Lagrangepunkt (L2) des Sonne-Erde-System umkreisen (das Hubble Teleskop umkreist die Erde 570 km weit von ihr).

Woraus setzt es sich zusammen und wozu dient es?

JBST bilden insgesamt 18 sechseckige Spiegelsegmente aus vergoldetem Beryllium, die den Durchmesser von 6,5 Meter haben und das macht ihn zu einem mehr als 5x größeren und 100x leistungsfähigeren Teleskop als das von Hubble. Es wurde mit vielen Kameras und Spektrometern ausgestattet, dank denen es bis 13,5 Mrd. Jahre in die Vergangenheit sehen kann. In anderen Worten, dank seiner Lage, Sensitivität seiner Kameras und der genauen Einstellung des Objekts kann WST auch die schwächsten Infrarotstrahlen festhalten, die vor 13,5 Mld. Jahren durch das All wanderten, was ungefähr 300 Mio. Jahren seit dem Urknall ist. Auf der zweiten Seite ist ein fünfschichtiger thermischer Schirm, der das Teleskop vor der Glut der Sonne schützt. Das Ziel des Teleskops in den nächsten Jahrzehnten ist die Beobachtung aller Entwicklungsphasen des Weltalls seit den ersten deutlicheren Aufblitzen nach dem Urknall, wo sich die ersten Galaxien formierten, und außerdem z.B. die Suche nach einigen Sternensystemen, in denen sich erdenähnliche Exoplaneten befinden könnten.

Erste Bilder

Ein halbes Jahr nach dem Abschuss am 12.7.2022 hat die Organisation NASA die ersten fünf vollfarblichen Bilder mit unwirklichem Detail veröffentlicht. Den größten Erfolg hatte das Bild „Cosmic Cliffs in Carina Nebula“.

Cosmic Cliffs

Das, was wie ein Gebirge auf dem Bild aussieht, ist in Wirklichkeit ein sternbildlicher Nebel, der mit einer „Near-Infrared“-Kamera namens NIRCam festgehalten wurde. Genauer gesagt, schauen wir uns den Rand einer gigantische Gashöhle an, die aus Nebel durch die Wirkung der ultravioletten Strahlung, Weltallwinde und massive, junge Sterne gebildet wurde. Dieses Objekt versuchte auch das Hubble Teleskop (HT) zu fotografieren, aber das ist ihm nur in kleiner Qualität gelungen. JWST fotografierte an dem gleichen Ort ein Bild, das Hunderte von neuen Sternen und Gebilden entdeckte, die auf den Fotos von HT nicht sichtbar waren.

Cosmic Cliffs

JWST erstes „Deep Field“

Das zweite und letzte Foto aus der ersten Mission, das ich euch hier vorstelle, ist ein weiteres sehr berühmtes Foto, welches HT nicht erstellen konnte, für das aber WST nur 12,5 Stunden brauchte, um es anzufertigen. Es handelt sich um das „tiefste“ infrarote Foto des Weltraums, das die Menschheit bis jetzt geschafft hat zu fotografieren. Wir können auf ihm nicht nur hunderte bis tausende Sterne sondern auch Galaxien beobachten, wobei sich in jeder von ihr Milliarden von Sternen befinden.

Deep Field

Einige von diesen Galaxien sind unglaublich alt und kommen aus den ältesten Etappen des Weltraums. Leicht neben der Mitte können wir eine große, helle Galaxie sehen, die wirkt, als ob um sie andere Galaxien drehen. Diese weiße Galaxie benennen wir in der Übersetzung die Gravitationslinse und dank ihr können wir diese umlaufenden Galaxien beobachten, weil sie die Galaxien viel klarer macht, als sie wirklich sind.

Was eine solche Interessantheit betrifft, so fast gleich als das eigene Foto, machte sich berühmt eine lügenhafte Konspirationstheorie von Amerikanischer Pseudo-Wissenschaftler Lerner, der sich um die Entkräftung der Urknalltheorie und um ihre Ersetzung durch den Dekaden alt heute entkräftete Theorie über Plasmakosmologie bemühte. Er wies lügenhaft auf diese Teil des Fotos hin, wo er demonstrierte, dass falls der Urknall wirklich verwirklichte, könnten nicht in diese Etappe des Weltraums so viele Galaxien existieren. Auch diese Information war einfach widerlegte.

Welche Erkenntnisse nahmen die Wissenschaftlern aus diesem Foto?

Die ältesten Galaxien, die auf das Foto sichtbar sind, kommen ungefähr aus Periode 250 Million Jahren nach dem Urknall, was eine sehr wichtige Epoche war, weil nach den Wissenschaftlern sollten sich in dieser Zeit die kleinere Galaxien ansammeln und in viel mehr größeren verwandeln, die wir heute sehen. Es wurde vorausgesetzt, dass auf dem Bild große Menge von kleineren, sehr unregelmäßigen Galaxien sein wird und mit der Zeit werden sie regelmäßige Galaxien bilden. Aber daraus, was wirklich auf dem Webben Foto war, erscheint, dass „schon“ nach 250 Million Jahren hier viel größer und mit der Form ähnlich zu Disk oder Teller Galaxien existierten, die wir auch in viel älteren Etappen der Weltraums sehen.

Nicht nur, dass die Galaxien hochentwickelter waren, als wurde erwartet, sondern auch waren die Sternen. Wenn wir zu den Urknall noch zurückkommen, dann alles nach ihm aus den Wasserstoff und ein bisschen Helium war, und darum die Idee vorherrschte, dass die Sternen aus den leichten Elementen gebildet werden. Jedenfalls dank einigen Sensoren auf WT die Wissenschaftlern den Sauerstoff fanden, das nur auf Ende von Leben des Sterns entstehen kann. Das bedeutet, dass schon während den 250 Mio. Jahren durch den ganzen Lebenszyklus mehr Sternen durchmachte, als wurde vorausgesetzt. Obwohl es nicht auf dem ersten Blick Sinn macht, dank diesem Foto können wir auch über die Entstehung den Schwarzen Löcher in Mitte den Galaxien nachdenken, wie zum Beispiel Entstehung des Schwarzen Lochs Sagittarius a*, die sich in der Mitte von Milchstraße befindet.

Fazit

Durch diesen Absätze, probierte ich euch in Kürze nur ein paar Fotos und Merkwürdigkeiten zu den Fotos vorstellen. Wahrheit ist, dass falls ich mich nur mit ein beliebiges Foto beschäftigen sollte, wurde ich über es ein selbstständigen (und getrost noch länger) Artikel schreiben. Für die Wissbegierige sind am Ende des Artikels QR Kode mit den Verweisen zu mehrere Informationen und nicht nur zu den Fotos, die ich hier zerlegte.

WST ist nur am Beginn von seiner Weg in das Fotografieren der Weltraumobjekte und jeder Monat veröffentlicht NASA einige neue Fotos und ich bin sicher, dass die „interessanteste“ Fotos noch auf uns warten...

Vielen Dank für das Lesen des Artikels bis Ende und ich hoffe, dass ihr in ihm das Vergnügen und vielleicht auch neue Informationen gefunden haben.

Adam Bitman (sexta)
Übersetzung: Zuzana Bihary (5. N) und Markéta Sklenářová (5. N)

NASA Solar System Exploration
Librační body

NASA Solar System Exploration
JWST

NASA James Webb Space
Telescope

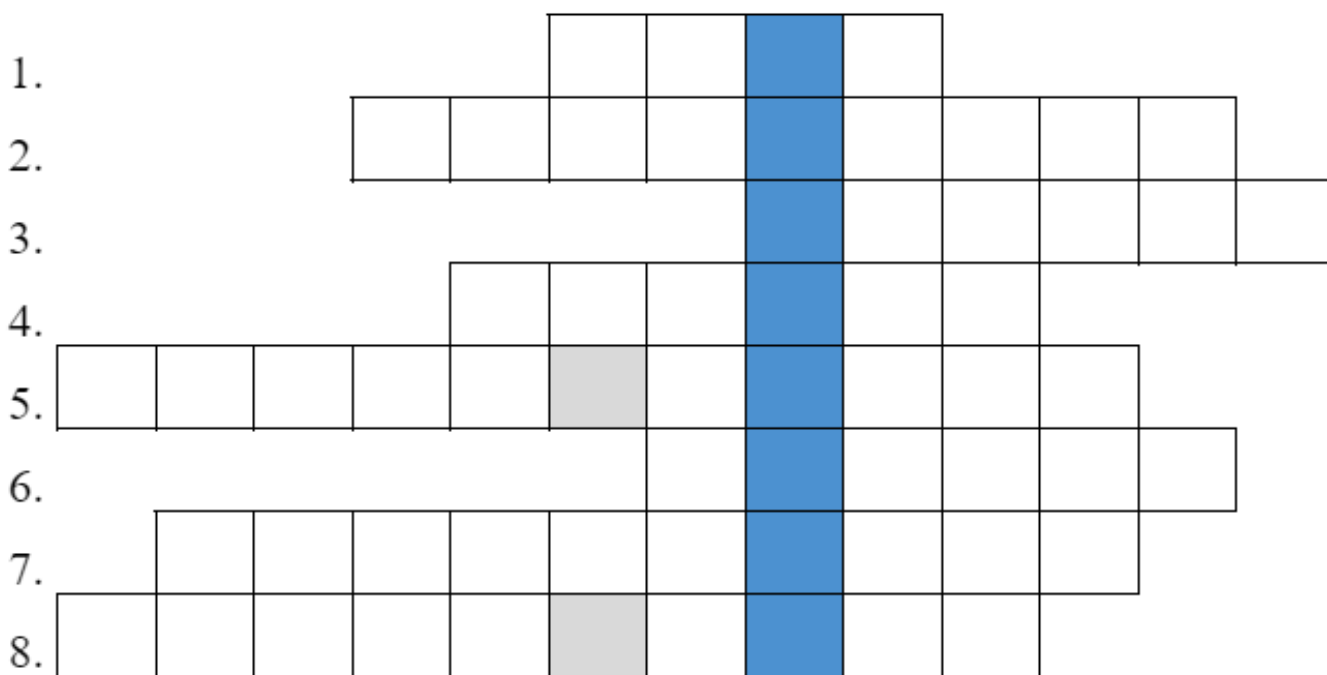
KŘÍŽOVKA

Na fotce jsou takzvané Sloupy
(viz tajenka), útvary v Orlí mlhovině
složené z plynu a prachu.

Vyluštil/a jsi křížovku?
Sem můžeš nahrát svoji
odpověď. Toho, kdo první
pošle správné řešení,
nemine malá odměna!

(odkaz můžeš nalézt také na našem webu)

1. Národní úřad pro letectví a vesmír v USA – zkratka, anglicky
2. Příjmení prvního člověka na Měsíci
3. Která planeta rotuje v opačném směru a je možné ji často vidět na obloze pouhým okem?
4. Jakého tvaru, který vypadá docela jako „donut“, je podle vědců vesmír?
5. Jaká je nejznámější teorie o vzniku vesmíru?
6. Čí teleskop je nástupcem Hubbleova vesmírného dalekohledu?
7. Jak se nazývá jakákoli planeta, která se nenachází ve Sluneční soustavě?
8. Jak se říká vesmírnému tělesu o velké hmotnosti, z jehož gravitačního pole nemůže uniknout ani světlo?

Káťa Záklasníková a Amy Tůmová (kvinta)

TIPY NA NOVÉ LIBERECKÉ PODNIKY

Ačkoliv se v nejsevernějším městě naší republiky již dlouhé roky nachází řada kvalitních restaurací, moderních bister i příjemných kaváren, stále můžeme pozorovat, ať už v blízkosti novorenesanční radnice, či naopak až na samém okraji Jizerských hor, vznik řady nových podniků. Vedle populárních gastronomických míst, oblíbených nejen mezi místními (příkladem budiž DOK, inovativní projekt bratrů Kozlových, zpřístupněný veřejnosti po rozsáhlé rekonstrukci roku 2020 v prostorech bývalého prvorepublikového skladu blízko současného vlakového nádraží a nyní proslulý výběrovou kávou Nordbeans nebo ručně vyráběným pečivem z kvalitních lokálních surovin), se v Liberci každoročně otevírají nová a davy zákazníků záhy podporovaná místa přinášející nevšední gurmánský zážitek.

Milovníci pekárenských produktů řemeslné výroby by jistě neměli minout rodinnou pekárnu U Papíráku, propojující tradici s moderní technologií v samém srdci Liberce. Přestože bylo právě tzv. Papírové náměstí dlouhá léta jednou z nejzanedbanějších čtvrtí města, nyní jsou zde realizovány četné zajímavé projekty. Kupříkladu zmiňovaná pekárna byla jedním z kroků ke zvelebení okolí dolního libereckého centra. U Papíráku si zakládají na domácích pomazánkách, francouzských dezertech, podmáslovém, ale i vícezrnném nebo mrkvovém chlebu a dortech, jež navíc vyrábějí i na zakázku. Na své si tedy přijdou jak milovníci slanečného, tak sladkého a samozřejmě i nabídka kvalitní kávy či momentálně velmi vyzdvihovaného japonského zeleného čaje matcha.

Pokud máte kromě dobrého jídla a pití chuť také na trochu kultury, těžko byste v Liberci hledali lepší volbu než Jedno v Malém. Bar, potažmo i klub, vzniklý jako projekt liberecké kavárny Jedno kafe podle návrhu architektonického studia Mjolk, snoubí osobitý modernistický koncept s tradičním divadelním stylem, k čemuž přispívá zejména snaha přidržet se klasické kombinace červené a černé. V kontrastu s prosvětleným otevřeným prostorem baru, navozují potměšilá zákoutí obložená rudým sametem poklidnou intimní atmosféru prvorepublikových kaváren. Z široké nabídky nápojů i drobného občerstvení si navíc vybere úplně každý. Otevírací doba Jednoho v Malém je přímo navázána na dobu divadelního představení, avšak posedět se sklenkou si sem můžete přijít již hodinu před začátkem, a vtisknout tak kulturnímu zážitku další rozměr.

Vedle již zmíněných podniků nesmíme ale zapomenout na bistro, z něhož se záhy po otevření stal jeden z vůbec nejfrekventovanějších libereckých podniků. Řeč je o Bistrettu, nacházejícím se na spodním rohu Pražské ulice, kde vtisklo novou tvář původnímu „Batovu paláci“, jak je celá budova s oblibou nazývána. I nové pojetí prostoru se však přidržuje původního funkcionalistického stylu, v němž byla stavba koncipována. I v Bistrettu na vás tedy dýchne prvorepubliková atmosféra protkaná nitkami moderní elegance. Menu složené z kvalitních a převážně domácích surovin nabízí širokou škálu chutí – od tradičních českých pokrmů po netradiční kombinace Středního východu. V nabídce navíc najdete jak obědy a večeře, tak také snídaně, dezerty nebo výběrovou kávu.

TIPPS FÜR NEUE GASTSTÄTTEN IN LIBEREC

Obwohl sich in der allernördlichsten Stadt unserer Republik schon seit Jahren eine Menge hochwertiger Restaurants, moderner Imbisse sowie gemütlicher Cafés befindet, entstehen stets unzählige neue Gaststätten – sei es in der Nähe des neorenaissanceistischen Rathauses, oder wiederum am Rande des Isergebirges. Neben den berühmten gastronomischen Orten (beispielsweise das DOK-Café, das innovative Projekt der Brüder Kozlové, das nach langer Rekonstruktion in den Räumen eines ehemaligen Lagers unweit des gegenwärtigen Bahnhofs seit 2020 der Öffentlichkeit zugänglich und für den erstklassigen Kaffee Nordbeans oder handgemachtes Gebäck aus lokalen und hochwertigen Zutaten bekannt ist) werden in Liberec jährlich neue, bald von Kundenmassen geförderte Gaststätten eröffnet, die ein außergewöhnliches Schlemmererlebnis anbieten.

Die Liebhaber von hausgemachten Backprodukten sollten keinesfalls die Familienbäckerei U Papíráku im eigentlichen Herzen von Liberec am Papírové Platz meiden, in der die traditionelle Herstellung mit modernen Technologien kombiniert wird. Der Papier-Platz war seit Langem ein vernachlässigtes Stadtviertel, in dem nun aber zahlreiche, nicht nur architektonische, Projekte umgesetzt werden. Beispielsweise leistete die erwähnte Bäckerei einen der nächsten Schritte zugunsten der Umgebung des unteren Liberecer Platzes. Bei U Papíráku steht man zu hausgemachten Aufstrichen, französischen Desserts, Buttermilch-, Vollkorn- oder Möhrenbrot und Torten, die sogar im Auftrag gebacken werden. Etwas für sich finden hier die Liebhaber von sowohl salzigen als auch süßen Produkten, selbstverständlich ist des Weiteren ein reiches Angebot an hochwertigen Kaffeesorten oder des derzeit hervorgehobenen grünen japanischen Matcha-Tees.

Wenn Sie außer geschmackvollem Essen und leckeren Getränken auch Lust auf ein wenig Kultur haben, wäre es äußerst anstrengend, in Liberec eine bessere Wahl zu treffen als Jedno v Malém. Eine Bar bzw. ein Club, der als Projekt des Liberecer Cafés Jedno kafe nach Entwurf des Architekturstudios Mjolk entstand, verwebt das eigenartige Konzept mit dem traditionellen Theaterstil, wozu insbesondere die Bemühungen, an der Kombination der roten und schwarzen Farben festzuhalten, beitragen. Im Gegensatz zur offenen, durchgeleuchteten Bar rufen die verdunkelten, mit rotem Samt umlegten Ecken eine ruhige intime Atmosphäre erstrepublikanischer Cafés hervor. Zudem kann sich aus dem reichen Angebot von Getränken und kleiner Erfrischung wirklich jeder etwas auswählen. Die Öffnungszeiten von Jedno v Malém schließen sich direkt der Spielzeit an, man kann jedoch schon eine Stunde vor dem Beginn des Theaterstücks auf ein Gläschen vorbeikommen und somit dem Kulturerlebnis eine völlig neue Dimension zufügen.

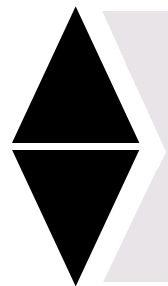
Neben den bereits erwähnten Gaststätten muss bestimmt noch der Imbiss erwähnt werden, aus dem bald nach der Eröffnung eine der frequentiertesten Liberecer Gaststätten wurde. Die Rede ist von Bistretto, das sich an der unteren Ecke der Prager Straße befindet und dem ehemaligen Baťa-Palast, so wie dieses Gebäude häufig bezeichnet wird, eine neue Facette verschaffte. Die neue Raumauffassung beruht auch auf dem funktionalistischen Stil, in dem das Gebäude konzipiert wurde.

Auch hier berührt Sie die erstrepublikanische Atmosphäre, durchwoben mit Fäden moderner Eleganz. Das aus hochwertigen und größtenteils hausgemachten Zutaten bestehende Menü bietet ein breites Spektrum von Geschmücken an – angefangen mit den traditionellen tschechischen Gerichten bis hin zu den außergewöhnlichen Kombinationen des Mittleren Ostens. Zudem finden Sie im Angebot sowohl Mittagessen- und Abendessengerichte als auch Frühstück, Desserts oder erstklassigen Kaffee.

Text: Eliška Roubalová, Karolína Hansalová (oktáva)

Übersetzung: Dominik Serebrianský (5.N)

HLÁŠKY UČITELŮ

PERLIČKY Z HODIN

HRINÍKOVÁ: „STUDENTI JSOU JAKO LISTÍ, KDYŽ JSTE NA NĚ HODNÍ, VYDRŽÍ DÉLE.“

PĚNIČKA: „NO, MOŽNÁ CHUCK NORRIS BY TO ZVLÁDL, ALE VY ASI NE.“

ŠULCOVÁ: „KDO JE TADY POKLADNÍK? KOUPITE DO PŘÍŠTĚ KOBERCOVOU LEPIČÍ PÁSKU A ZALEPÍME PŮLCE TŘÍDY PUSY.“

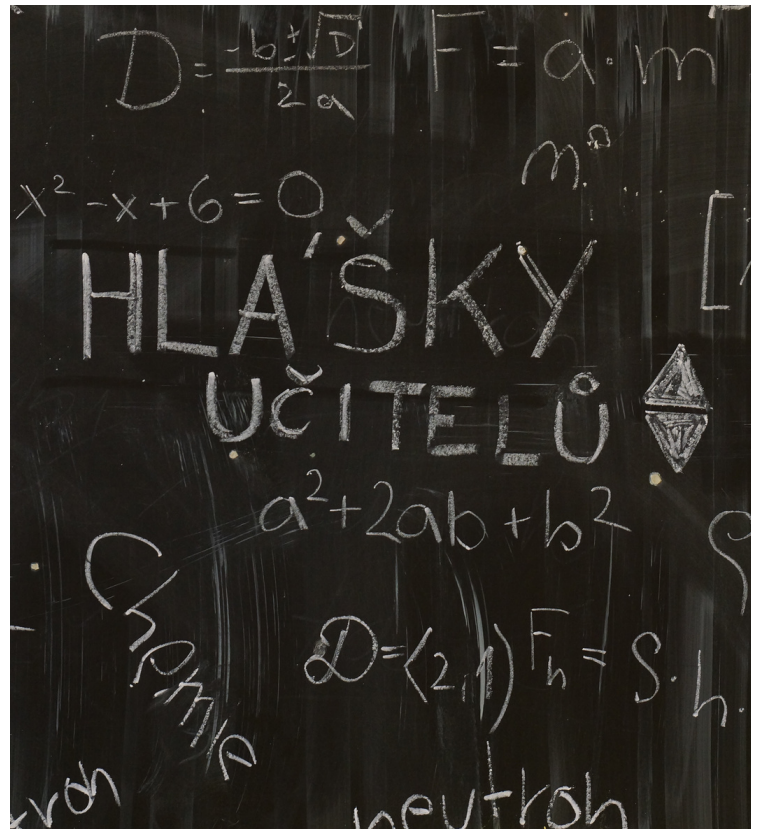
NEUBAUEROVÁ: „KDO JEŠTĚ CHCE, ABYCH SI MU TO PŘEČETLA A ZABILA HO, TEN TADY ZŮSTANE.“

LUŠTICKÝ: „VEZMĚTE KLIDNĚ NĚJAKÉ PAPIRY KAMARÁDŮM. JESTLI NĚJAKÉ MÁTE, ... KTEŘÍ CHYBÍ.“

HLOUŠEK: „CO SE DĚJE?“

STUDENT: „UMÍRÁM.“

HLOUŠEK: „TOHO JSEM SE BÁL.“

ARTEMIS I. MISE KOLEM MĚSÍCE

Artemis I byla první mise programu Artemis. Ten má lidstvo dostat natrvalo na Měsíc. Šlo o druhý let lodi Orion a první let rakety SLS Block 1. Program má mimo jiné v plánu zkoumat zásoby vody na Měsíci a založit orbitální stanici Gateway na oběžné dráze Měsíce.

Raketa se po startu 16. listopadu 2022 v 7.47 SEČ nejdříve dostala na nízkou oběžnou dráhu a po jednom oběhu Země byla navedena na dráhu k Měsíci. Tam uvolnila deset CubeSatů (miniaturních satelitů). Loď Měsíc několikrát oběhla (a právě v té fázi se Orion dostal nejdál, kam se kdy plavidlo pro lidi dostalo, a překonal tak Apollo 13). Následně se několika manévry dostala kosmická loď na trajektorii k Zemi a poté se modul pro posádku oddělil od servisního. Loď dopadla do Pacifiku poblíž břehů Kalifornie, zatímco servisní modul shořel v atmosféře. Mise trvala 26 dnů. Mnoho lidí po celém světě, včetně mě (a věřím, že i někoho z vás, kteří tento článek čtete), 11. prosince v 18.40 našeho času přistání napjatě sledovalo.

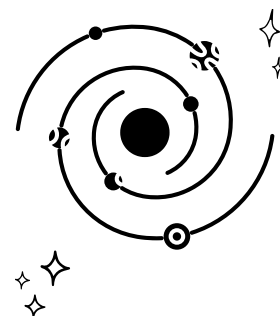
Šlo sice o let bezpilotní, ale v Orionu byla jedna celá figurína a dvě další torza kvůli výzkumu dopadu kosmického záření na posádku s cílem dosáhnout co nejvyšší ochrany posádky v dalších letech. Mimo to tam bylo deset CubeSatů, z nichž osm bude zkoumat Měsíc z oběžné dráhy, jeden na něm dokonce přistane a zbylý CubeSat bude testovat komunikaci dál od Země.

SLS Block 1 je první ze tří verzí rakety SLS a má na nízkou orbitu nosnost 95 tun. Dalšími aktuálně plánovanými verzemi jsou SLS Block 1B s celkovou nosností 105 tun a SLS Block 2, která by měla mít nosnost 130 tun.

Orion je kosmická loď vyrobená firmami Lockheed Martin a Airbus. Původně byla součástí zrušeného programu Constellation, který měl vyvinout novou generaci kosmických dopravních prostředků a měl být vynášen raketou Ares I určenou k letům k Mezinárodní vesmírné stanici ISS a později k letu na Měsíc. Orion se skládá z více částí. Modul pro posádku má tvar komolého kuželu a je schopen pojmout čtyři lidi na 21 dnů. Servisní modul obsahuje pohonné systémy a jsou na něm solární panely. Systém přerušení letu se v případě poruchy rakety spolu s modulem pro posádku oddělí a odnese ho do bezpečné vzdálenosti, kde se odpojí a modul přistane na padácích.

Původně byl start Orionu naplánován na 29. srpna. Závada na ventilu na nádrži start odsunula na 2. září. Kvůli únikům vodíku se start odložil na další okna 19. září až 4. října, nebo 17.–31. října. Později bylo rozhodnuto, že se bude startovat 27. září a záložní termín bude 2. říjen. Raketa však musela být 26. září ukryta v legendární Vehicle Assembly Building (VAB), jedné z neobjemnějších budov světa. Říjnový termín padl a startovat se mělo v listopadu, mezi 12. a 27. listopadem. Později byl vybrán termín 14. listopadu. Nakonec byl start přesunut na 16. listopad, kdy raketa konečně odstartovala.

Další misí bude Artemis II, která odstartuje v roce 2024. Půjde o první misi s lidmi od roku 1972, která poletí dál než na nízkou orbitu Země. Posádka by se měla skládat ze čtyř lidí. Astronauté obletí na tzv. dráze volného návratu Měsíc, nevstoupí tedy na jeho orbitu.

Milan Alex Vévoda (prima)

ROZHOVOR S MARTINEM PŮTOU

V tomto čísle vám také přinášíme rozhovor s absolventem našeho gymnázia, panem Martinem Půtou. Na následujících řádcích se dozvíte nejen o jeho vzpomínkách na naše gymnázium, ale také mnoho o jeho práci a budoucích plánech kraje.

V roce 1989 jste dostudoval na Gymnáziu F. X. Šaldy. Jak na studium vzpomínáte?

Vzpomínám na to hezky. Po 33 letech si člověk pamatuje většinou už jenom ty hezké věci. Bylo to pěkné období, a navíc to mám samozřejmě spojené i s osmdesátým devátým, takže o to více vzpomínám na alotria, která jsme vyváděli. Na jaře v osmdesátém devátém jsme před maturitou, když byl prvomájový průvod, trvali na tom, že půjdeme, jenom když budeme mít cedule s Gorbačovem. Způsobili jsme tím tenkrát ve škole problémy...

Máte nějakou humornou historku ze studií?

Mám veselé historky z tehdejší branné výchovy. Byli jsme na čtyři nebo pět dní v Českém ráji v Jinolicích u rybníku. Bydleli jsme tam v chatkách a plnili jsme orientační běh, hod granátem a podobné věci. Oblékali jsme si pytlíky na ruce a nohy, abychom se bránili před chemickým a jaderným útokem. A abychom tomu dodali vážnost, tak jsme se spolužáky přišli na nádraží vyzbrojeni plastovými dětskými zbraněmi. Měl jsem samopal, který svítil a dělal zvuk, že střílí. Měli jsme trička vyzdobená texty písní Karla Kryla. Chudáci profesori úplně nevěděli, co si s tím mají počít.

Od roku 2012 jste hejtmánem Libereckého kraje. V čem vaše práce spočívá?

Myslím, že si studenti gymnázia docela dobře dokážou představit, co dělá starosta. A hejtman je krajský starosta. Zatímco starosta města řeší to, jak fungují základní školy, hejtman se svým týmem a krajským úřadem řeší, jak fungují střední školy. Jsou to jiné úkoly, ale princip samosprávy je vlastně stejný. Staráme se o krajský majetek, o to, aby se nějak rozvíjel, a když někde něco nefunguje, tak se staráme o to, aby to opět bylo v pořádku. Aby fungovaly střední školy a všechny další příspěvkové organizace, od domovů pro seniory přes muzea až po záchranku. Takových organizací máme osmdesát devět, takže to je v podstatě taková rozsáhlá firma roztažená z jednoho konce kraje na druhý. Hejtman se snaží mít obecný přehled o tom, co se děje, aby nebyl překvapený, když nastane nějaký problém. Věci, které fungují, se řešit nemusí. Do hejtmanské kanceláře se chodí, když se něco nepovede.

Dáváte občas i připomínky směrem nahoru?

Snažíme se o to. Kraje mají zákonodárnou iniciativu. Z mnoha desítek těchto iniciativ uspěly asi čtyři, z toho dvě byly z našeho kraje. Jedna po roce 2010. Když tady byly povodně, kraj navrhl, aby se zkrátila možnost svolat v mimořádné situaci krajské zastupitelstvo. To byl první úspěšný krajský návrh, který se povedl ještě předtím, než jsem se stal hejtmanem. A druhý úspěšný návrh byl v roce 2017, když se nám podařilo do rozpočtového určení daní pro obce vrátit podíl, o který přišly, když se navýšilo DPH po krizi v letech 2009 až 2011. Podařilo se nám částku narovnat zpátky, takže obce měly víc peněz na vlastní fungování.

Jaká byla vaše motivace vstoupit do politiky? Jak vnímáte svůj začátek?

Já jsem se do své první politické funkce, což byla pozice starosty Hrádku nad Nisou, dostal shodou náhod a s troškou nějakého aktivistického přístupu. V roce 2001 přišlo tehdejší vedení města s nápadem, že vybudují obchvat centra. První etapa byla v pořádku. A pak přišli s tím, že obchvat nejde udělat jinak než přes městský park. To si myslím, že bylo nešťastné. Impuls, že je potřeba se ozvat, se ve mně zrodil ve chvíli, když ve městě podepsaly asi dva tisíce lidí nesouhlasnou petici. Tehdejší starosta, který dostal ve volbách přes tisíc hlasů, to okomentoval tak, že pár zahrádkářů nemá říkat městu, co má dělat. Tak jsme dali dohromady nezávislou kandidátku a chtěli jsme být fungující opozice. A volby jsme vyhráli. Když jsme pak po sčítání hlasů seděli v hospodě naproti radnici, tak jsem říkal: Co teď jako budeme dělat? Oni odpověděli: Když to nějak vyjednáme, budeš starostou. Všichni se pokusili domluvit se proti nám a na začátku to vypadalo, že s námi do toho nikdo nechce. Ale pak se to podařilo nějak dohodnout.

Kdybyste se teď vrátil do okamžiku, kdy jste se po gymnáziu rozhodoval, zvolil byste stejnou kariérní dráhu, nebo byste si vybral jinak?

V osmdesátém devátém jsem přemýšlel, že bych šel na žurnalistiku, ale věděl jsem, že se na ni nemůžu nikdy dostat, protože jsem na to neměl úplně ideální kádrový profil. Kdybych se dnes znovu rozhodoval, přemýšlel bych asi o právech.

Ve spoustě funkcí jste byl opakovaně – jaký je váš recept na úspěch?

Snažím se držet politického hesla, že volby je vždycky potřeba vyhrát, nikoli prohrát. Myslím si, že v politice je důležité poslouchat lidi a mít tu schopnost naslouchat. A i když máte na něco nějaký názor, měli byste si dokázat připustit, že argumenty druhé strany jsou lepší než vaše. Pokud člověk uvěří tomu, že správné je jenom to, co sám vymyslí, dříve nebo později narazí do zdi. To se prostě v politice stane. Někdy jsou to drobné nárazy, kdy se člověk odře nebo pomačká plechy na autě, někdy jsou to nárazy fatální, kdy prostě dělá něco, co vlastně nikdo jiný nechápe. A to se pak samozřejmě projeví v příštích volbách.

Myslím si, že v politice je důležité poslouchat lidi a mít tu schopnost naslouchat. A i když máte na něco nějaký názor, měli byste si dokázat připustit, že argumenty druhé strany jsou lepší než vaše.

Kdybyste se dnes ohlédl za svojí kariérou, co byste považoval za svůj největší úspěch?

Já doteď nevím, jak je možné, že jsme vyhráli ty první volby v Hrádku. U těch dalších vím, že jsme je vyhráli, protože jsme dělali to, co jsme slibovali, a opravdu jsme se snažili město někam posunout.

Kdybych to měl ukázat na něčem běžném, tak největší úspěch je to, že pořád můžu jít v Hrádku na plné náměstí a lidé mě nebijou, ale chtějí si se mnou dát panáka.

Jaké je to být populární? Jaké to je, když vás spousta lidí zná a poznává?

Divné. Když jste někde tady v okolí, tušíte, že vás lidé budou poznávat. Ale blbé je, když jedete na druhý konec republiky nebo do Maďarska do termálních lázní, kde očekáváte samé Maďary, a na druhém konci bazénu jsou lidé, jež neznáte a kteří si šeptají a ukazují. Na to se zvyká docela těžko. Ale člověk se z toho nesmí zbláznit. Hlavní je pochopit, že to stejně nic neznamená.

Co plánujete s Libereckým krajem do budoucna?

Jestli má kraj i v budoucnu být konkurenceschopný, potřebuje železnici do Prahy – prostě pohodlné napojení na hlavní město něčím jiným než jen dálnicí. Bylo by také dobré mít v regionu víc inovativních firem s užším propojením na Technickou univerzitu v Liberci nebo lépe využívat turistický potenciál, ale to zase souvisí i s již zmiňovaným vlakovým napojením. Doba automobilová pomalu, ale jistě končí. Zatím to nevypadá, že by se baterie do elektromobilů daly vyrábět nějak významně efektivněji a levněji, a myslím, že to bude jedna z příčin velkého návratu k veřejné dopravě. Lidé se postupně přizpůsobí a již nebudou tolik cestovat individuálně. Myslím si, že pro kraj bude do budoucna důležité, aby se dalo dostat z Liberce do Prahy za hodinu, nezávisle na dálnici.

Co byste vzkázal studentům našeho gymnázia?

Dnes je v porovnání s naší dobou skvělá příležitost využít všechny možnosti, které otevřený svět nabízí, třeba studium v zahraničí. To je něco, co jsme my nezažili, a na lidech narozených po roce osmdesát devět je to znát. Svět je pro ně menší.

A jako druhý vzkaz – nikdo by neměl zapomenout, kde je doma. Ať všichni využijí možnosti, které jim dává nejenom gympl, ale i navazující studium. A až budou mít dostatečné vzdělání, mohou pomoci kraji posunout se kupředu a někam dál.

Děkujeme panu Půtovi za jeho čas i odpovědi na všechny naše zvědavé dotazy.

Markéta Sklenářová (5. N), Filip Novák (3. B)

EXCITACE

S propiskou za kačku píšu řádky,
O tom, že je cit můj držen zpátky.
Nepíšu neděle, ani pátky,
Tkám tu slova z hedvábné látky.

Z látky, co ji vezmeš v pěst,
Pevně sevřeš – velký třesk.
Vesmírný rozštěpí se lesk,
Odráží pravdu, spíš než lest.

S myšlenkou na život stavím mosty,
Domů zvu si náhle hosty,
Ty, co tvoří z obzorů mých skvosty –
Občas je to takhle prostý!

Cit můj stále na vlásku,
Zda zapomenout na lásku,
A tak vesmír ať mi ukáže,
Zda se prvek naváže...

Vnikne-li pak chemie,
Budiž ze mě mumie.
Kometa či hvězdička?
Je to slepá ulička?

Klára Kopytková (absolventka)

INTERVIEW MIT HERRN MARTIN PŮTA

In dieser Ausgabe bringen wir euch auch ein Interview mit einem ehemaligen Absolvent unseres Gymnasiums, Herrn Martin Půta. In den nächsten Zeilen erfährt ihr nicht nur über seine Erinnerungen an unserer Gymnasium, sondern auch viel über seine Arbeit oder zukünftige Pläne des Landkreises.

1989 haben Sie das Studium am F. X. Šaldy Gymnázium beendet. Wie erinnern Sie sich an Ihr Studium?

Ich erinnere mich gut, nach 33 Jahren erinnert man sich meist nur noch an schöne Dinge. Es war eine wunderschöne Zeit und ich habe sie natürlich auch mit dem Jahr 1989 verbunden, deshalb erinnere ich mich umso mehr an die Allotria, die wir früher getrieben haben. Im Frühjahr 1989, vor dem Abschluss, bestanden wir darauf an der Parade zum Maifeiertag nur dann teilzunehmen, wenn wir Schilder mit Gorbatschow haben. Und dann gab es deswegen in der Schule Probleme...

Haben Sie eine lustige Geschichte aus Ihrem Studium?

Ich habe lustige Geschichten aus der damaligen Militärausbildung. Unsere Klasse hat damals vier oder fünf Tage im Böhmisches Paradies in Jinolice am Teich verbracht. Wir wurden dort in kleinen Hütten unterbracht und haben an verschiedenen Aktivitäten wie z. B. Orientierungslauf oder Granatenwurf teilgenommen.

Wir haben Arm- und Beinbeutel angezogen, um uns vor chemischen und nuklearen Angriffen zu schützen. Um es noch ernster zu machen, kamen meine Klassenkameraden und ich mit Kinderwaffen aus Plastik bewaffnet zum Bahnhof. Ich hatte damals eine Maschinenpistole, die aufleuchtete und und beim Abfeuern ein Geräusch machte. Wir trugen T-Shirts mit den Liedtexten von Karel Kryl. Die armen Lehrer wussten nicht so recht, was sie damit anfangen sollten.

Sie sind seit 2012 Hauptmann der Region Liberec. Worin besteht Ihre Arbeit?

Ich glaube, Gymnasiasten können sich ziemlich gut vorstellen, was der Bürgermeister macht. Und der Hauptmann ist der regionale Bürgermeister. Während sich der Bürgermeister der Stadt mit der Funktionsweise der Grundschulen befasst, befasst sich der Hauptmann mit seinem Team und dem Regionalbüro mit der Funktionsweise der weiterführenden Schulen. Es sind unterschiedliche Aufgaben, aber das Prinzip der Selbstverwaltung ist eigentlich dasselbe. Wir kümmern uns um das regionale Eigentum, damit es sich entwickelt, und wenn irgendwo etwas nicht funktioniert, sorgen wir dafür, dass es wieder in Ordnung gebracht wird. Damit Gymnasien und alle anderen

Zuschussbetriebe funktionieren, von Altenheimen über Museen bis hin zu Krankenwagen. Wir haben 89 solcher Organisationen, also ist es im Grunde ein so großes Unternehmen, das sich von einem Ende der Region zum anderen erstreckt. Der Regionalgouverneur Hauptmann versucht, sich einen Überblick zu verschaffen, damit er nicht überrascht wird, wenn ein Problem auftritt. Dinge, die funktionieren, werden hier normalerweise nicht gelöst. Die Leute gehen zum Büro des Gouverneurs Hauptmann, wenn etwas schief geht.

Geben Sie manchmal auch Anmerkungen nach oben?

Wir bemühen uns darum. Die Regionen haben gesetzgebende Initiative. Von den vielen Dutzend dieser Initiativen waren etwa vier erfolgreich, davon zwei aus unserer Region, eine nach 2010. Als es hier zu Überschwemmungen kam, schlug die Region vor, die Möglichkeit zur Einberufung der Regionalversammlung in einer Notsituation zu verkürzen. Das war der erste erfolgreiche regionale Vorschlag, der schon erfolgreich war, bevor ich Gouverneur (s.o.) wurde. Und der zweite erfolgreiche Vorschlag war 2017, als es uns gelang, den Anteil, den sie bei der Erhöhung der Mehrwertsteuer nach der Krise von 2009 auf 2011 verloren hatten, an die Haushaltsfestsetzung der Steuern für die Kommunen zurückzugeben. Wir haben es geschafft, den Betrag wieder auszugleichen, sodass die Kommunen mehr Geld für ihr eigenes Funktionieren hatten.

Was war Ihre Motivation, in die Politik einzutreten? Wie nehmen Sie Ihren Anfang wahr?

Ich bin zu meiner ersten politischen Funktion, die Position des Bürgermeisters von Hrádek nad Nisou, mit Koinzidenz und ein bisschen aktivistischer Einstellung gekommen. Im Jahr 2001 kam die damalige Leitung der Stadt auf die Idee, eine Umgehungsstraße des Zentrums zu bilden. Die erste Etappe war in Ordnung. Und dann kamen sie damit, dass die Umgehungsstraße nicht anders zu machen sei als durch den Stadtpark. Das, denke ich, war unglücklich. Der Impuls, dass es nötig ist, sich zu widersetzen, ist in mir in dem Moment geboren worden, als zirka zweitausend Menschen die abweichende Petition in der Stadt unterschrieben hatten. Der damalige Bürgermeister, der in den Wahlen über eintausend Stimmen bekommen hat, hat die Situation so kommentiert, dass ein paar Gärtner der Stadt nicht zu sagen hätten, was sie machen solle. So haben wir eine unabhängige Kandidatin aufgestellt und wir wollten eine funktionierende Opposition werden. Und wir haben die Wahlen gewonnen. Als wir dann nach der Zählung der Stimmen in der Kneipe gegenüber dem Rathaus gesessen haben, habe ich gesagt: „Was werden wir jetzt machen?“ Sie haben geantwortet: „Wenn wir es irgendwie abhandeln, wirst du Bürgermeister.“ Alle haben versucht, gegen uns vorzugehen, und am Anfang sah es so aus, als wollte niemand mit uns etwas machen, aber dann haben wir es irgendwie geschafft, uns mit ihnen zu einigen.

Wenn Sie zu dem Moment zurückgehen würden, an dem Sie sich nach dem Abitur entschieden haben, hätten Sie denselben oder einen anderen Berufsweg gewählt?

1989 dachte ich darüber nach, in den Journalismus zu gehen, aber ich wusste, dass ich das nie schaffen würde, weil ich nicht das ideale Profil dafür hatte. Wenn ich mich heute noch einmal entscheiden müsste, würde ich wahrscheinlich über Jura nachdenken.

Was wurden Sie als ihren größten Erfolg betrachten, wenn Sie heute auf ihre Karriere zurückblickten?

Ich weiß immer noch nicht, wie es möglich war, dass wir die ersten Wahlen in Hrádek gewonnen haben. Über die folgenden Wahlen weiß ich, dass wir sie gewonnen haben, weil wir alles gemacht haben, was wir versprochen haben, und weil wir auch probiert haben, die Stadt besser zu machen. Wenn ich jetzt etwas betonen sollte, dann war für mich der größte Erfolg, dass die Menschen mich nicht auf dem Platz auspeitschen wollen, sondern mich auf einen Schnaps einladen möchten.

ZIn vielen Funktionen waren Sie wiederholend tätig – was ist Ihr Rezept für den Erfolg?

Ich versuche, mich an das politische Motto zu halten, dass es immer notwendig ist, die Wahlen zu gewinnen, nicht zu verlieren. Ich denke, dass es in der Politik wichtig ist, die Fähigkeit zu haben, den Menschen zuzuhören. Und auch obwohl man eine Meinung zu etwas hat, sollten man einräumen können, dass die Argumente der anderen Seite besser als die eigenen sein können. Wenn man glaubt, dass nur das richtig ist, was man selbst denkt, stößt man früher oder später gegen die Wand. Das passiert in der Politik einfach. Manchmal sind das kleine Stöße, wenn man sich nur wund reibt oder das Autoblech verbiegt, manchmal sind das fatale Stöße, wenn man einfach etwas macht, was eigentlich niemand sonst versteht. Und das zeigt sich natürlich bei den nächsten Wahlen.

Wenn Sie auf Ihre Karriere zurückblicken würden, was würden Sie als Ihren größten Erfolg schätzen?

Ich weiß bis jetzt nicht, wie es möglich war, dass wir die ersten Wahlen in Hrádek gewonnen haben. Bei den weiteren weiß ich, dass wir sie gewonnen haben, weil wir das gemacht haben, was wir versprochen haben, und wir haben wirklich versucht, die Stadt irgendwohin zu verschieben. Wenn ich es an etwas Üblichem zeigen sollte, dann ist der größte Erfolg, dass ich immer auf den vollen Platz in Hrádek gehen kann und die Menschen mich nicht schlagen, sondern mit mir einen Shot trinken wollen.

Wie ist es, populär zu sein? Wie ist es, wenn Sie viele Leute berühmt finden?

Seltsam. Wenn ich hier irgendwo in der Nähe bin, dann ist es klar, dass mich manche Menschen erkennen. Dann ist es aber unangenehm, wenn man die anderen Republikenden besucht oder nach Ungarn ins Thermalbad fährt, wo man nur Ungarn erwartet, und auf der anderen Seite des Beckens sind unbekannte Menschen, die auf einen zeigen und etwas miteinander flüstern. Daran kann man sich schwer gewöhnen. Man darf davon nicht wahnsinnig werden und die Hauptsache ist, dass es einem egal ist.

Welche Pläne haben sie mit der Region in Zukunft?

Falls die Region auch in Zukunft konkurrenzfähig sein soll, braucht sie die Bahnlinie nach Prag – eine einfache bequeme Verbindung zur Hauptstadt mit etwas anderem als nur mit der Autobahn. Es wäre auch gut, in der Region mehr innovative Firmen mit engerem Anschluss an die Technische Universität in Liberec zu haben, oder man nutzt mehr das touristische Potenzial aus, aber da würde ich wieder über die schon erwähnte Zugverbindung sprechen. Die Zeit der Automobile endet zwar langsam aber sicher. Bisher schaut es nicht so aus, dass die Batterien in Automobilen einfacher und billiger hergestellt werden können und ich denke, dass eine Folge die riesige Rückkehr zum öffentlichen Verkehr sein wird. Die Leute werden sich daran allmählich anpassen und sie werden nicht so viel individuell reisen. Ich denke, dass es für die Region in der Zukunft wichtig sein wird, dass man es von Prag nach Liberec in einer Stunde schafft, ohne von der Autobahn abhängig zu sein.

Ich denke, dass es in der Politik wichtig ist, die Fähigkeit zu haben, den Menschen zuzuhören. Und auch obwohl man eine Meinung zu etwas hat, sollten man einräumen können, dass die Argumente der anderen Seite besser als die eigenen sein können.

Welche Botschaft würden Sie den Schülerinnen und Schülern unseres Gymnasiums senden?

Heute ist im Vergleich zu unserer Zeit eine tolle Gelegenheit, alle Möglichkeiten zu nutzen, die die offene Welt anbietet, zum Beispiel das Studium im Ausland. Das ist etwas, was wir nicht erlebt haben und es ist an den Menschen, die nach dem Jahr '89 geboren sind, gut zu sehen. Die Welt ist kleiner für sie.

Und als die zweite Botschaft – niemand sollte vergessen, wo das Zuhause ist. Nutzt all die Möglichkeiten, die euch nicht nur das Gymnasium gibt, sondern auch das weitere Studium. Und wenn ihr genug Ausbildung haben werden, könnt ihr der Region helfen, sich nach vorne und irgendwohin weiter zu entwickeln.

Text: Markéta Sklenářová (5. N), Filip Novák (3. B)

Übersetzung: Magda Stehlíková (5. N), Zuzana Bihary (5. N), Johana Pazourová (5. N)

Doučování němčiny

OD STUDENTŮ
PRO STUDENTY

*Pro více informací
navštivte náš web :*
www.sprechtibezdriny.com

 @sprechtibezdriny
 @sprechtibezdriny

Šprehti bez dřiny!

Šprehti bez dřiny!

TIPY NA KNÍŽKY

Rádi byste si přečetli nějakou fikci, ve které se objevují nové planety a cestuje se nadsvětelnou rychlostí? Tak to jste na správné straně! Najdete tu tipy pro mladší i starší čtenáře na bichle i tenké knížky.

Duna (Frank Herbert)

Duna je už na poli sci-fi prakticky klasikou a obecně pozitivně hodnocenou knihou. Pokud chcete prozkoumat novou planetu a trochu se nad příběhem zamyslet, je Duna to pravé pro vás. Skvělé je i to, že po skončení prvního dílu (který je ale téměř ukončený a dá se číst i samostatně) můžete navázat dalšími knihami od téhož autora nebo doplňkovými knihami napsanými jeho synem Brianem a Kevinem J. Andersonem.

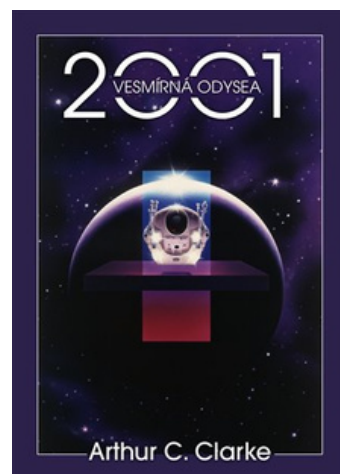
Aurora povstává (Amie Kaufmanová a Jay Kristoff)

Další tip je o něco kratší a odlehčenější knížka než předchozí. Jde o první díl epické sci-fi série. Vypráví o skupině odpadlíků, která má zachránit vesmír, ale neví si s tím moc rady. Bavit vás může časté cestování vesmírem a kapitoly vyprávěné z různých úhlů pohledu. Navíc jsou i oba zbývající díly vydané v češtině a autorská spisovatelská dvojka napsala i spoustu dalšího. Doporučit vám můžu ještě jejich úspěšnou sérii Akta Illuminae, která je psaná netradičním způsobem, a to kombinací komunikace mezi postavami, záznamů a dokumentů.

2001: Vesmírná odysea (Arthur C. Clarke)

Navzdory tomu, že od vydání románu uběhlo přes půl století, je 2001: Vesmírná odysea od Arthura C. Clarka stále jednou z nejlepších vesmírných sci-fi. Píše se v ní o misích a technologiích, které i dnes jsou stále pouhými představami o tom, co by mohlo v budoucnu existovat. Navíc je příběh tak uvěřitelně a napínavě napsaný, že vás to bude bavit od začátku do konce. A ani to není moc dlouhá kniha, zato má několik pokračování.

Káťa Záklasníková (kvinta)

PODĚKOVÁNÍ

Poděkování patří vám všem, kteří jste dočetli až sem, redaktorům Šaldovin, našim překladatelům, profesorce Štěpánce Fantové a profesoru Romeu Henrichovi za korekturu a Adamovi Bitmanovi a Anežce Bémové za editaci. Dále také děkujeme Sofii Munzarové za ztvárnění obálky.

Jakékoliv připomínky, dotazy, nápady i zpětná vazba jsou vítány! Kontaktujte nás prostřednictvím naší facebookové stránky (Šaldoviny), instagramu (fx_saldoviny), emailové adresy (redakce@saldoviny.cz) nebo webu (www.saldoviny.cz).

Mnoho nadhledu a radosti vám přeje redakce Šaldovin

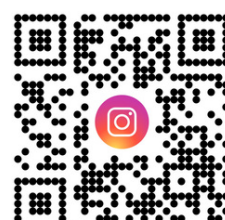
Budeme moc rádi, za jakoukoliv zpětnou vazbu. Můžeš nám ji dát vědět například prostřednictvím tohoto formuláře.

Zpětná vazba

Náš web

Instagram

PODĚKOVÁNÍ

Die Danksagung gehört allen, die es bis hier gelesen haben, den Redakteuren, unseren Übersetzern, der Frau Fantová und Herrn Henrich für die Korrektur und Adam Bitman und Anežka Bémová für die Editierung. Weiter möchten wir uns auch bei Sofie Munzarová für die Darstellung des Umschlags bedanken.

Alle Anmerkungen, Fragen, Ideen und Rückmeldungen sind erwünscht! Bitte kontaktiert uns durch die Facebook Seite (Šaldoviny), Instagram (fx_saldoviny), Mail (redakce@saldoviny.cz) oder Webseite (www.saldoviny.cz).

Viele Kräfte in diese unsichere wünscht euch die Redaktion Šaldoviny.

Jen po tmě můžeme vidět hvězdy.
Martin Luther King